

StOKpaardje

Donateursblad van Stichting 't Oude Kinderboek.
jaargang 2, nummer 4, 2006
verschijnt 4x per jaar

Colofon

Stichting 't Oude
Kinderboek
Laarstraat 31
7201 CB Zutphen
0575-545117
oudekinderboek@hetnet.nl
di t/m vrij 13.00-17.00
www.stichtingtoudekinderboek.nl

Redactie

Janneke van der Veer
Lot van den Akker
Pien Pon
Reint Jan Terbijhe

Comité van Aanbeveling

Jos Brink
Bennie Jolink
Nannie Kuiper
Marieke Schriks
Jan Terlouw

Wordt u donateur?

Dan krijgt u:

- *ontvangstbevestiging
- *donateursblad
- *gratis kopersservice
- *eindejaarsattentie

Doelstelling:

Het verzamelen, bewaren
en ter inzage geven van in
principe niet recent
verschenen kinder- en
jeugdliteratuur, in het
bijzonder uit het
Nederlandse taalgebied.

Van het bestuur

Het donker van de dagen voor Kerst kunt u in gedachten ontvluchten door dit Stokpaardje te lezen en met Heidi en Peter hoog de bergen in te gaan. In dit nummer vindt u namelijk allerlei wetenswaardigheden over de Heidi-serie van Johanna Spyri. Ook de donateursattentie van dit jaar is met dit Heidi-thema verbonden.

Medewerkers en bestuur kijken met tevredenheid terug op het tweede jaar van StOK. Nieuw is dat u nu ook via het internet contact met het StOK kunt u hebben, en wel via de website www.stichtingtoudekinderboek.nl, die ontworpen is door Anita Klappe. De lancering van de site op 6 oktober j.l. door Nannie Kuiper was een feestelijke happening, waardoor - mede dankzij enkele krantenpublicaties - de naamsbekendheid van StOK verder is vergroot.

Wij wensen u en de uwen fijne kerstdagen en een voorspoedig Nieuwjaar en ontvangen u ook in 2007 graag weer in ons kinderboekenleenmuseum. *Onze kerstgroet vindt u op pagina 5.*

Reint Jan Terbijhe, voorzitter StOK

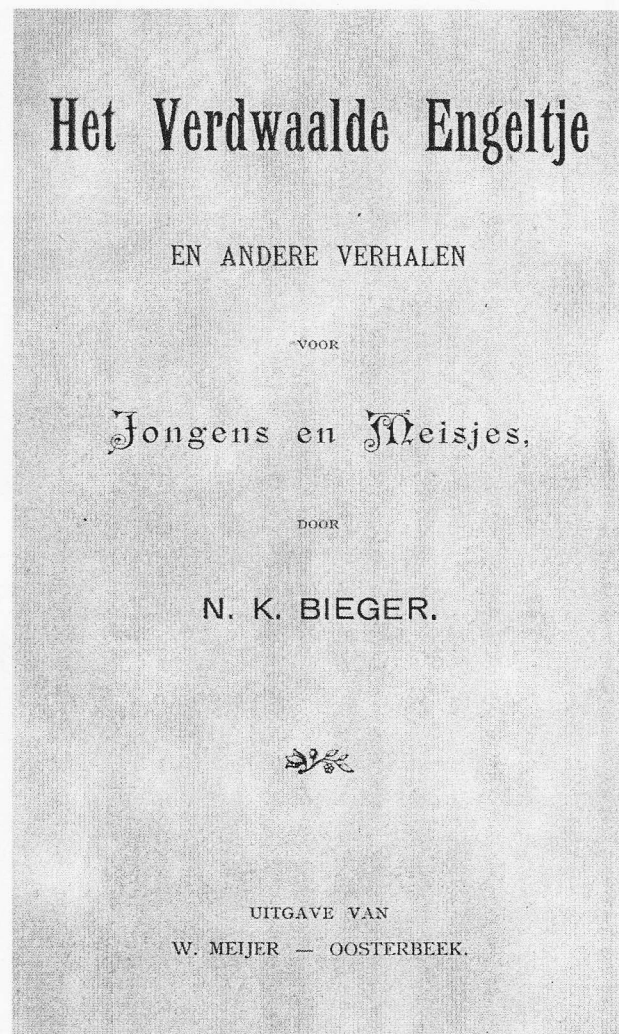
Het Verdwaalde Engeltje

De website van Stichting 't Oude Kinderboek is op 6 oktober 2006 gelanceerd. Velen zullen inmiddels de site bezocht hebben en daarbij gezien hebben dat de vormgeving fraai aansluit bij de activiteiten van StOK. Anita Klappe, die de website voor StOK heeft ontworpen, heeft namelijk voor de achtergrond van alle informatie gebruik gemaakt van een oud boekje. Welk boekje is dat, zult u zich misschien afvragen?

Het gaat hier om *Het Verdwaalde Engeltje en andere verhalen voor Jongens en Meisjes*, een onbekend boekje van N.K. Bieger, dat uitgegeven is door W. Meijer in Oosterbeek. Wanneer het is verschenen is, is niet bekend, maar gezien de vormgeving van het boekje moet gedacht worden aan eind negentiende, begin twintigste eeuw.

Ook over de schrijver N.K. Bieger, die eveneens onder het pseudoniem Karel Gieber heeft gepubliceerd, is weinig bekend. Hij werd geboren in 1878. Behalve Nederlandstalige verhalen voor kinderen schreef hij in het Maleis. Een deel van zijn kinderboeken speelt zich af in Indië.

Het Verdwaalde Engeltje en andere verhalen bevat drie 'stichtelijke' verhalen. Het titelverhaal is een verhaal over 'goed en kwaad'. Het gaat over drie 'Germaansche' jongens, die liefdeloos opgroeien zonder moeder en door een engel meegevoerd worden naar het 'Rijk der Engelen'. Het tweede verhaal, 'Jonker Karel', gaat over een vaderloze jongen die samen met zijn vriend Hendrik het avontuur zoekt en wegloopt. In het woud brengen ze enkele angstige uren door, maar gelukkig worden ze gevonden door de tuinman van Karels moeder. In het laatste verhaal, getiteld 'Naar Egypte', maken vier jonge mannen een avontuurlijke reis naar Egypte.

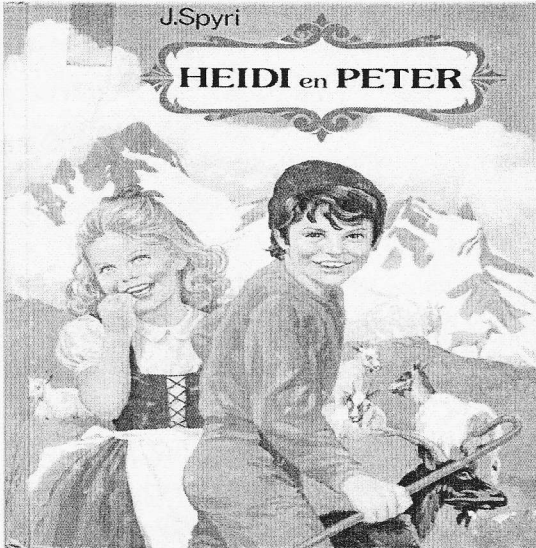

Boekvergelijking door Lot van den Akker

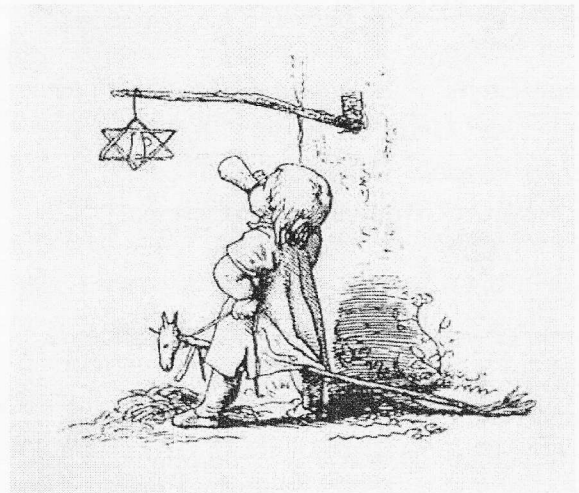
Zoals bij veel klassiekers uit de tijd dat Johanna Spyri *Heidi* het licht deed zien, zijn de rechten van de schrijfster kennelijk al lang vogelvrij, voor zover die ooit bestaan hebben. Net als bij het eerder door mij besproken *Alice in Wonderland* zijn er namelijk allerlei wonderlijke versies van *Heidi* verschenen. Op dezelfde manier zijn o.a. ge(mis)bruikt: *Tijl Uilenspiegel*, *Gullivers Reizen*, *De kleine Lord*, *Pinokkio*, *Alleen op de Wereld*, *Baron von Münchhausen* en *Ivanhoe*. En natuurlijk alle bekende sprookjes! Met name daardoor worden deze titels intensief verzameld; er zijn er immers zoveel van. Een ander fenomeen van bekende boeken en verhalen is dat er, net als bij de film, graag doorgeborduurd wordt op een pakkend thema. Bij de film resulteerde dit in *Rocky II, III, IV en V*, over een stoere bink met een gouden hart. Wat betreft *Heidi*, over een jong onbedorven buitenkind dat met allerlei levenszaken wordt geconfronteerd, is het volgende te constateren. Zo heeft Johanna Spyri (spreek uit Spuri) naar mijn weten slechts twee boeken over *Heidi* geschreven. Toch zijn er in onze bibliotheek titels te vinden als *Heidi maakt heel wat mee*, waarin *Heidi* in Amsterdam logeert bij de familie Maarendonk in de Laïressestraat. Op de voorkant zit ze op een terrasje naar de Eiffeltoren(!) te kijken. Een andere uitgave is *Heidi als detective*, waarin *Heidi* als hulp optreedt bij zieke mensen en sieraden opspoort die gestolen zijn door een arme woonwagenbewoner die geen geld had om brood te kopen voor zijn zieke vrouw. En verder *Heidi op kostschool*, waarin na allerlei kostschoolavonturen een bleek, ziekelijk dienstmeisje mee de bergen in wordt genomen om aan te sterken. In *Heidi in de grote stad* gaat *Heidi* op een kantoor werken en dan volgt ook nog *Heidi en haar kinderen*, waarin *Heidi* getrouwd is met Pierre (zou dat Peter zijn?) en een Amerikaanse schoolvriendin met twee kinderen twee jaar komt logeren en door Zwitserland reist en avonturen beleeft.

Mijn eigen *Heidi*beleving is gebaseerd op de vrije bewerking naar Johanna Spyri door Annie Winkler-Vonk en de gelijknamige film. Hoe verbaasd was ik dan ook bij het lezen van de oorspronkelijke 'Heidi' - *Kleine Heidi in den Vreemde* - waarin ik allerlei zaken helemaal niet aantrof! Zo helpt *Heidi* in de filmversie samen met de schoolkinderen in Dörfli de klokken in de toren te hijsen en gaan *Heidi* en Klara naar een veulentje kijken, waarbij Klara opeens weer kan staan en *Heidi* haar vervolgens leert lopen. Oorspronkelijk leert Klara pas in het tweede deel lopen. In dit deel komt weer helemaal geen liefdadigheidsfeest voor waarbij *Heidi* en Peter samen jodelen, zoals in de film, en blijkt de goedheid van de heer Sesemann uit het schenken van een dubbeltje aan Peter, elke week voor de rest van zijn leven, en de financiële zorg voor *Heidi*. Annie Winkler-Vonk schrijft in haar voorwoord dat ze het boek *Heidi* na het herlezen al terzijde had gelegd, omdat ze het voor het moderne kind verouderd en te sentimenteel vond. Pas na het zien van de gelijknamige film besloot ze het boek te herschrijven en te moderniseren. Dit heeft voor een nieuwe generatie de belangstelling voor 'Heidi' doen opleven en zelfs de ervaring van 'de enige echte' eraan gekoppeld. De meest curieuze vondst is een 'Heidi'-boekje van 11 x 14 cm, getiteld *Heidi op de berg*. Deze uitgave vertelt het verhaal in 16 bladzijdjes met lieve plaatjes voor de allerkleinsten.

Heidi Allerlei

De medewerkers van StOK
wensen u fijne kerstdagen
en hopen u wederom
in een mooi 2007
te mogen begroeten!!!

www.stichtingoudekinderboek.nl

Zoek het boek

Weet u uit welk boek het onderstaande fragment komt? Degenen die het antwoord weten, maken kans op een boek naar keuze uit het verkoopassortiment.

'Wie omkeek zag het dorp al gauw een stuk hoger liggen, nauwelijks zichtbaar. Alleen de kleine kerktoren stak grauw af boven de bolwitte daken van de diep weggezonden huizen. Ook het torentje droeg een muts van sneeuw, onbegrijpelijk dik en rond. Ver onder hen lag Glarmatt. In dit tempo zou de mars zeker drie uren duren. Wie ski's bij zich had, droeg ze over de schouder. De gewonden en patiënten werden vervoerd op lage platte militaire sleden, waarop ze goed waren vastgebonden in zeildoek met riemen. Ook veel dorpsmensen hadden sleden meegenomen, grote en kleine, zware baksleden voor het vervoer van bagage en huisraad, beddegoed en kleine huisdieren. Het waren sleden met voerlui er achter, meest jonge jongens; de paarden er voor zetten zich schrap op de hellingen.'

De oplossing kunt u sturen naar Stichting 't Oude Kinderboek met vermelding van uw naam en adres, of afgeven op Laarstraat 31, 7201 CB in Zutphen.

Het boek gevonden

Helaas zijn deze keer zijn er geen goede inzendingen binnen gekomen; het fragment van de vorige keer kwam uit.....

Lijsje Lorresnor van J.M.Selleger-Elout, hoofdstuk 4

Boekbespreking door Janneke van der Veer

Johanna Spyri, *De kleine Heidi thuis. Een verhaal voor kinderen en voor hen, die van kinderen houden.* Doetinchem, Nederl. Drukkers- en Uitgevers-Maatschappij "C. Misset", 1907

Dit nummer van StOKpaardje is grotendeels gewijd aan de verhalen over Heidi van Johanna Spyri. Het toeval wil dat bij een recente schenking een erg oud exemplaar van *De kleine Heidi thuis* zat. Alle reden dus om hieraan enige aandacht te besteden. *Heidi* is oorspronkelijk in twee delen verschenen in de serie 'verhalen voor kinderen en voor hen, die van kinderen houden'. Het eerste deel, *Heidis Lehr- und Wanderjahre*, verscheen in 1880, het tweede deel, *Heidi kann brauchen was es gelernt hat*, in 1881. In het eerste deel wordt de vijfjarige Heidi door tante Dete naar haar norske grootvader, die hoog in de bergen woont, gebracht. Door Heidi's vrolijkheid en spontaniteit bloeit de eenzame man op. Heidi voelt zich gelukkig bij haar grootvader en haar vriendje Peter en diens grootmoeder. Een langdurige logeerpartij bij Klara Sesemann in Frankfurt is dan ook geen succes. Ze wordt ziek van heimwee en daarom wordt het verblijf in Frankfurt voortijdig afgebroken. In het tweede deel bezoekt de familie Sesemann Heidi en haar grootvader. Klara mag een poos blijven logeren en leert als een wonder weer lopen. Al in 1882 verscheen van het eerste deel een Nederlandse editie: *De kleine Heidi*, later ook getiteld *De kleine Heidi in den vreemde*. In 1888 verscheen *Heidi in den vreemde en weer thuis*, dat een combinatie was van de Nederlandse vertaling van *Heidi kann brauchen was es gelernt hat* en de tweede druk van het eerste deel. Het tweede deel werd later los uitgegeven als *De kleine Heidi thuis*.

Het bovenvermelde boek uit de schenking is dus het tweede deel van het Heidi-verhaal. Het is een klein formaat boekje met drie zwart/wit illustraties van een onbekende tekenaar. Ondanks het kleine formaat lijkt het boekje het complete verhaal te bevatten. Het gekozen kleine lettertype speelt daarbij zeker een rol. Uitgeverij C. Misset te Doetinchem die het boekje in 1907 uitgaf, heeft in hetzelfde jaar ook het eerste deel, *De kleine Heidi*, op de markt gebracht. Deze uitgave, die hetzelfde kleine formaat heeft, bevat maar liefst zeventien afbeeldingen.

„Grootvader! Grootvader!” riep Heidi buiten zichzelf van opwinding. „kom, kom, zie toch.” (Bldz. 64).

De kleine Heidi thuis.

3

Beste donateur,

Hierbij ontvangt u het donateursgeschenk 2006. Het is gemaakt tijdens mijn bezoek aan het Heididorf in Maienfeld (Zwitserland), waar je in het Heidihaus teruggaat naar 1880, het jaar waarin Johanna Spyri *Heidi* schreef. In het huis van 'Alpöhi' (opa Boven/Grootvader) lijkt de tijd stil te staan.

Pien Pon

Leven en werk van Johanna 'Hanni' Spyri (1827-1901)

Op 12 juni 1827 wordt Johanna Louise Heusser geboren te Hirzel, als dochter van de dorpsarts Heusser en de dichteres Meta Heusser-Schweizer. Ze groeit op met vier zussen en een broer, maar ook met tantes en oudtantes in één huis. Haar opleiding begint op de dorpschool in Hirzel bij dominee Tobler. Op veertienjarige leeftijd wordt ze naar tante Wichelhausen gestuurd om omgangsvormen, Frans en pianospel te leren. Later woont ze een tijdje in bij familie in Chur, waar ze de gezusters Kaiser leert kennen. Door hun gemeenschappelijke literaire interesses ontstaat een langdurige vriendschap. De briefwisselingen tussen Johanna en de zusjes Kaiser zijn een van de weinige bronnen waaruit over het leven van Johanna kan worden geput. In 1844 leert ze Frans in Yverdon (West-Zwitserland) en in de herfst van 1845 keert ze terug in Hirzel.

Thuis hoopt men bij terugkeer van Johanna op een rustige en ingetogen dame. Maar niets is minder waar. Ze is een spring-in-'t-veld, houdt van wandelen in de bergen en vindt zichzelf niet geschikt voor de huishouding. Ze leert haar zusjes Frans en pianospelen en verdiept zich in het werk van Droste-Hülshoff en Goethe.

In 1852 trouwt ze met Johann Bernhard Spyri (1821-1884), advocaat en tijdschriftredacteur én vriend van Johanna's enige broer Christian. Johanna heeft moeite haar nieuwe leven en positie in Zurich en is regelmatig depressief. In 1855 wordt hun zoon Bernhard Diethelm

geboren. Van jongs af aan is hij ziekelijk. Ondanks dit studeert hij rechten en speelt zeer goed viool. Hij sterft op 28-jarige leeftijd aan TBC. Zes maanden later sterft zijn vader. In 1871 verschijnt anoniem Johanna's eerste boek: *Ein Blatt auf Vrony's Grab von J.S.* Haar familie is al langer bekend met haar schrijftalent. Voor het tijdschrift van haar echtgenoot schrijft ze in 1854 al een nieuwjaarsgedicht. Pas na de dood van haar moeder in 1876 schrijft ze haar eerste kinderboeken, *Heimatlos* in 1878 en *Aus Nah und Fern* in 1879. In 1880 breekt ze als schrijfster echt door met *Heidi's Lehr- und Wanderjahre*. Ze publiceert echter nog steeds anoniem. Pas bij *Heidi kann brauchen, was es gelernt hat* (1881) wordt haar naam vermeld. In totaal schrijft ze zes streekromans en 21 kinder-en jeugdboeken.

Het landschap uit haar jeugd en de mensen die ze ontmoet zijn een belangrijk terugkerend thema. Schrijven is voor Johanna niet alleen een kunstuiting, maar ook een vlucht uit de dagelijkse beslommingen.

Het ontstaan van 'Heidi'

In de zomer van 1879 reist Johanna Spyri naar Jenins, om haar jeugdvriendin Anna Elisa von Salis-Hössli te bezoeken. Deze plaats en de omgeving zullen het ontstaan van de Heidi-romans sterk beïnvloeden. Ze wordt opgehaald op het stationnetje van Maienfeld en wordt door de vier dochters van haar vriendin zeer hartelijk ontvangen. Johanna geniet hiervan. Ze ontmoet ook de bijna negentig jarige majoor die haar het verhaal van een zonderlinge oude man op de berg verteld. Nieuwsgierig geworden, beklimt Johanna de volgende dag de berg. Misschien dat zelfs op het zelfde moment de geitenhoeder met hen naar boven trekt. Dit inspireert haar in ieder geval zodanig dat ze in huize Salis het eerste hoofdstuk van het Heidi-verhaal schrijft. En vier weken later is één van 's werelds bekendste kinderboeken klaar. In het Heidi-verhaal kan Spyri haar hang naar vrijheid kwijt. Bij grootvader kan Heidi alles doen en laten wat ze wil: Peter en de geiten

begeleiden naar de alm, blootsvoets door de bloemen springen of de blinde grootmoeder bezoeken. Ook de verbondenheid met de natuur speelt in Heidi een belangrijke rol. Heidi geniet van de geur van de bloeiende alpenweiden, het uitzicht over de bergen, de sterrenhemel en het ruisen van de dennen. Net als Heidi ontdekte Johanna als kind de schoonheid der natuur en bracht ze veel tijd door in weide en bos. En niet alleen Heidi had moeite met de stadse omgeving in Frankfurt, ook Johanna voelde zich niet thuis in Zürich. Het thema 'Heimat' (thuis) is een onderwerp dat in alle boeken van Spyri, maar zeker in *Heidi* zeer nadrukkelijk aanwezig is.

De laatste jaren

Haar laatste levensjaren woont Spyri in Zürich, zeer teruggetrokken. Omdat ze 'vrij' is van de sociale verplichtingen reist ze veel, naar de bergen, Noord-Italië en naar het meer van Geneve. Uiteindelijk sterft ze op 7 juli 1901 op 74-jarige leeftijd.

Zie ook: www.heididorf.ch

www.heidi-swiss.ch (orginal Heidihaus)

www.sikjm.ch (Schweizerisches Institut fuer Kinder -und Jugendmedia)

CHRIS KAPPERT
BOUWBEDRIJF B.V.

www.chriskappert.nl